

Den nymornade
Fritänkaren

Nr. 172 Advent 2008

Sjuttonde årgångens första nummer.

Shakespearedebatten (103) – <i>Websteravhandlingens avslutning</i>	2
Konflikten mellan trion Baigent, Leigh, Lincoln och Dan Brown	5
Min vän Ahasverus, del 83: <i>Leonardo da Vinci & CO</i>	6
Kipling läst på nytt	8
Om perfektionismens fåfänga – musikaliskt kåseri	9
Tribut till Evert Taube	9
Pär Jönsson in memoriam	10
Filmforum	11
Det kreativa Helsingfors	13
Kalender, december 2008	15
Resan hem, del 7 : <i>Från Athen till Lucca</i>	15
Kanonresan, del 11 : <i>Molnen skockas över Pelling</i>	16
Resan till Zanskar, del 13: <i>En amerikan i Neapel</i>	18
Nya lektioner i Zanskar, del 3: <i>Den underbara huvudvärksresan</i>	20
Den lugna stormresan, del I: <i>Stormvarning utfärdad</i>	21
Triumfens ögonblick	23

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 3.12.2008

Copyright © C. Lanciai med medarbetare - **Letnany 196**

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Shakespearedebatten, del 103: Websteravhandlingens avslutning.

Det mest frapperande med Websters tre unika dramer är dock att han driver det mest unikt personliga av alla Shakespearedrag längre än någonsin Shakespeare – problemet med exilens martyrskap. "Den vita djävulens" själva öppningsreplik är "Förvisad!" I "Hertiginnan av Amalfi" drivs fördrivningsproblematiken till sin yttersta spets i något Shakespeareskt drama, då hertiginnan drivs i exil och till fattigdom av sina grymma bröder, som till och med får henne fördriven från sin fristad i ett heligt sanktuarium vid Loreto nära Ancona. Även hennes hemlige make Antonio berövas allt, exkommuniceras och drivs i landsflykt helt medellös till Milano, medan hans vänner förgäves vädjar om nåd för honom hos kardinalen, som överlåter Antonios egendomar på sin älskarinna.

Det är att notera, att dessa två dramer är de enda publicerade i Websters namn utan medarbetare. Han hade annars alltid medarbetare för sina komedier och idylliska trivialiteter, medan dessa två stora tragedier sticker ut som de enda efter Shakespeare som matchar honom och Marlowe både i kvalitet, poetisk skönhet, praktfull språkdräkt, blodiga intriger och högt uppskruvad dramatik. Ingenting av detta återfinns i Websters samproduktioner.

Det finns ingenting alls som tyder på att Shakspeare eller Webster någonsin hade anledning att grubbla över någon exilproblematik – de tvingades aldrig själva i landsflykt, medan det bara finns en diktare från den tiden på vilken situationen passar in – Marlowe. Oxford och Bacon hade också ibland anledning att känna sig förvisade men inte i lika hög grad som Marlowe efter att (troligen) ha blivit tvingad i exil på livstid från allt offentligt liv efter maj 1593 på grund av sin revolutionära ateism och andra aktiviteter ej endast på scen.

Mycket tyder på att Marlowe ständigt samarbetade med en eller flera kolleger, Thomas Kyd som en av de första, med vilken han skrev troligen både "Den spanska tragedin" och "Arden av Feversham" – bevis finns för att de bodde ihop, då Kyd efter Marlowes fall hade problem med att förklara sitt samröre med detta plötsligt mycket kontroversiella geni. Eftersom Marlowe efter 1593 aldrig mer kunde använda sitt eget namn, och då han troligen knappast kunde sluta med att dikta i poesi och dramatik (– geni är en naturkraft som är mycket svår att hejda med några medel,) torde han ha behövt andra författare att arbeta med. Shakspeare som ren affärsman var troligen den idealiska samarbetspartnern, som hade allt intresse av att hålla showen i gång utan att några frågor ställdes och vara mycket diskret angående medförfattare och pjäsers upphov, då han behövde dem troligen för att han inte själv kunde skriva mycket. Efter Shakspeare var det Webster. Då dennes två stora tragedier är unika i hans produktion som de enda som saknar medarbetare, och då Marlowe så påtagligt är närvarande som personlighet i dem båda, så är det troligt att det andra namnet bakom dessa pjäser var Marlowe.

Ingenting skvallrar högre om Marlowes närvaro i Shakespeares och Websters pjäser än det ständigt återkommande tragiska exiltemat inhöljt i bottenlös melankoli.

En invändning mot detta förfäktar, att "exil är ett mänskligt tillstånd, då vi alla ständigt lever i exil begränsade inom våra sinnen och kroppar. En konstnärs uppgift är att belysa detta på ett konkret sätt så att vi kan förstå vårt eget existentiella dilemma. Därför framträder temat så starkt när en begåvad diktare för pennan, och inte för att ämnet måste vara självbiografiskt."

Varför i så fall skriver ingen annan samtida om saken? Man kan söka i det oändliga hos Jonson, Beaumont & Fletcher, Spenser, Sidney och de andra utan att finna ett spår av det. Man finner det inte ens hos Victor Hugo, som tillbringade 19 år i exil, eller hos Dante, som fick leva i landsflykt på livstid, och som i stället hånar Florens. Detta speciella kännetecken hos denna poet kan inte bortförklaras med intellektuella undanflykter.

Enligt min personliga åsikt borde åtminstone "Den spanska tragedin", "Arden av Feversham", "Den vita djävulen" och "Hertiginnan av Amalfi" inkluderas i den Shakespeareska canon då de åtminstone delvis så tydligt skrivits av samma skapande hand som Shakespeare. Stilanalytiker må invända mot detta, men jag är mycket skeptisk mot vetenskapliga stilanalyser genom dator, då många som ägnar sig åt detta kommer

inte bara till helt olika resultat utan dessutom till så uppenbart felaktiga resultat. I min mening måste tekniska analyser komma till korta inför den poetiska kreativitetens frihet, då det handlar om helt olika dimensioner. Hur kan man till exempel jämföra Bacons prosa med Shakespeares poesi, då dessa olika genrer kräver helt olika stilar och mentaliteter, även om samma författare skriver båda? Inte heller kan man jämföra Bacons tidiga försök till psalmdiktning med Shakespeares sensuella sonetter. Det är lika stor skillnad mellan, låt oss säga "Muntra fruarna i Windsor" och "Titus Andronicus" som mellan Marlowe och Webster om inte mera – variationen mellan Marlowes och Shakespeares olika pjäser är så extrem att den knappast kan bli extremare. Ingen skiljer sig så mycket i olika stilar som Shakespearediktaren själv.

Jag är ingen stylometrisk expert och inte ens någon vetenskapsman, men jag tror att stylometridjungeln är lättare att gå vilse i än att finna någonting i. Om ingen fann något annat än Shakespeare i Shakespeare betyder det inte att ingenting annat kan finnas där. (I själva verket fann exempelvis Tom Merriam en hel del Marlowe i "Henrik V",) vilket bekräftar min synpunkt att olika experter tenderar att komma fram till olika resultat. Hur förhåller det sig egentligen till exempel med alla de pseudo-Shakespeare-pjäserna, som trycktes i hans namn men ratades från första upplagan, då de inte kunde vara av samma författare? Ex. "The London Prodigall", "Sir John Oldcastle", "Thomas Lord Cromwell", "The Puritan", "The Troublesome Reign", "Lochrine" och "A Yorkshire Tragedy". Personligen skulle jag dock gärna inkludera "A Yorkshire Tragedy" i Shakespeares canon, då den är så närbesläktad med "Arden av Feversham", medan man inte kan förneka att de andra (liksom alla de dåliga kvartsupplagorna) faktiskt publicerades i Shakespeares namn. Och hur förhåller det sig med "Perikles"? Många menar att den hör till Shakespearedramatikens inledningsskede medan dess stil bär vittne om dess avslutningsskede medan den påminner mera om Marlowe än om Shakespeare – och utlämnades från första upplagan. Många av de tidiga Shakespearepjäserna och de sista Marlowepjäserna hör oupplösligen samman och uppvisar samma stil, så att det är omöjligt att med säkerhet säga vem som skrev vad. Stilen i "Den vita djävulen" är alldeles slående marloviansk genom framför allt personligheten Flaminio, medan "Hertiginnan av Amalfi" öppnar en dörr för en vidareutveckling av det shakespeareska dramat, medan jag dock förhåller mig mycket skeptisk till en pjäs som "Two Noble Kinsmen", som jag snarast skulle hänföra till samma kategori som de uteslutna pjäserna publicerade i Shakespeares namn.

Låt mig återkomma till den personliga vattenstämpeln av diktarens identitet som så tydligt förekommer i sonetter som 73 och 74, det ständigt återkommande temat om melankolisk och orättvis exil, som återkommer hela vägen från "Två ungherrar från Verona" ända fram till "Stormen" och som på nytt betonas i de båda Websterdramerna. Man uttrycker inte sådana känslor om man inte äger dem och känner dem. Man finner ingen som helst grund för sådana bittra känslor av övergivenhet och hopplöshet i Shaksperes liv, medan en sådan är övertydlig i det rekonstruerade sannolika öde som var Marlowes.

Det största problemet med den slutliga Websterpjäsen, "Appius och Virginia", är att datera den. Detta är ett vanligt problem med pjäser som har mer än en författare men mer så med denna pjäs än med någon annan. Enligt traditionen är medförfattaren Thomas Heywood, (som enligt egen utsago var medförfattare till mer än 200 pjäser,) men den dominerande handen är utan tvekan den samma som skrev "Den vita djävulen" och "Hertiginnan av Amalfi". De flesta kritiker är överens om att den måste ha skrivits antingen i inledningsskedet till Websters insatser (före 1608) eller i slutskedet (efter 1625), vilket faktum illustrerar dateringsproblemet.

Emellertid innehåller pjäsen scener i andra akten som direkt kan kopplas till det misslyckade holländska fälttåget 1624 under greve Mansfeld, då en engelsk armé lämnades att svälta och gå under i sjukdom i Gertruidenburg utan någon support. Den mycket realistiska skildringen av den svältande och övergivna armén i pjäsens andra akt med dess stigande myteristämning överensstämmer exakt med situationen i Holland, när kungen James I bara sket i sin armé. Dramat är ett parallelldrama till "The Rape of Lucrece" som producerades som dikt 30 år tidigare. Det utgör i själva verket en mycket lämplig final till hela Shakespeare-eran av enastående dramer och tragedier, där de romerska

intar en särställning och "Appius och Virginia" en särställning bland dessa som det mest spartanska och stilistiskt hårt disciplinerade av dem alla.

Då det emellertid så tydligt skrivits av mer än en hand, så låt oss lämna den frågan därhän och i stället ta upp några andra. Det finns till exempel även här några typiskt marlovianska drag. Även här förekommer landsförvisningstemat – men omvänt: Appius hänar det i första akten, medan det dock icke desto mindre är en tydlig variation av det ständigt återkommande grundtemat.

Och här är en typiskt marloviansk formulering:

*"This of my fate in after times be spoken,
I'll break that with my weight on which I am broken."*

(sista raderna i akt III scen 3.)

Även denna tragiskt paradoxala formulering återkommer ständigt i olika former hos Marlowe och Shakespeare, (ex. *"Consumed by that which it was nourished by,"* etc.)

"Appius och Virginia" trycktes första gången 1576 av en viss "R.B." (Richard Barnfield?) och kan ha haft Oxford som upphovsman. Denna version är dock mycket underlägsen den andra versionen, som inte trycktes förrän 1654 nästan 80 år efter den första.

Låt oss nu plocka in bröderna Bacon för en snabb experimentell undersökning. Produktionen av "Appius och Virginia" sammanfaller med Francis Bacons sista år, och liksom så många Shakespearepjäser och Websterpjäser är den tungt juridisk, vilket Bacon om någon visste något om, då juridik var hans yrke. För 200 år sedan var han den första alternativa kandidaten till Shakespeares författarskap och är fortfarande den starkaste alternativa kandidaten med stöd av en massiv mängd litteratur och anhängare. Han om någon torde ha varit mycket engagerad i den övergivna armén i Gertruidenburg och dess utsatthet, då han ägnade varje brittisk politisk kris under sin levnad sin fullständiga uppmärksamhet, då han var engagerad i dem alla. Hans povra försök till religiös diktning, hans patetiska äktenskapsfiasko och hans oförsiktighet som mäktigast i England efter kungen (som 'Lord Protector' och kansler) att lämna sig blottad och ogarderad mot avundsmäns intriger, vilket ledde till hans fall genom kungens odräglige gunstling hertigen av Buckingham och dennes krets av korrupta rötägg, kringgärdar honom med en samling frågetecken som tänkbar kandidat till Marlowes och Shakespeares författarskap. I beaktande av Ben Jonsons nära kontakt med honom under åren av den slutliga redigeringen av Shakespeares verk, kan det dock inte uteslutas att Bacon hade sin hand med i det hela. Hans vädjan till kungen om att värna om "dolda poeter" tyder dock på att han tänkte på andra än sig själv, då han vid den tiden hade sin högsta maktställning och välstånd. Den homosexuella Anthony Bacon, hans bror, var emellertid Marlowes kollega och vän i Frankrike under Walsinghamåren, och eftersom Francis av allt att döma tog över Anthonys kontaktnät under dennes tilltagande sjukdomskriser, är det högst troligt att han även fortsatte samarbetet med Marlowe. Francis Bacon och Marlowe företer några kuriösa gemensamma drag. Båda var sexuellt outgrundliga, båda är belastade med rykten om sexuella mysterier, om båda förekom det historier om deras förkärlek för gossar, och ingen av dem fick barn, Bacon skulle troligen ha klarat sig bättre som ogift liksom sin broder, och vad puritanerna skrev och tänkte om Marlowe hör till den tidens mest ärekränkande kungöranden. En sannolik teori förfäktar att båda var obestämt bisexuella. Vi kommer aldrig att få veta hela sanningen, men de olika skumma förbindelserna mellan Anthony Bacon, Marlowe, Francis Bacon, Jonson och Shakespeare indikerar tämligen övertygande att Francis Bacon och Marlowe torde ha förstått varandra och kunnat samarbeta mer än väl.

(översatt från engelska)

Konflikten mellan Michael Baigent, Richard Leigh och Henry Lincoln ("Heligt blod, helig Graal") och Dan Brown ("Da Vinci-koden").

Forskarlaget Baigent-Leigh-Lincoln och deras första bok "Heligt blod, helig Graal" måste betecknas som en av 1900-talets viktigaste historiska forskarbedrifter i klass med andra sensationella forskningsrön som Carters upptäckt av Tutankhamons grav 1922 och efterforskningarna och utgrävningarna på Santorini (Thera) i den grekiska arkipelagen och upptäckten av dess samband med Kretas fall och legenderna om Atlantis. Baigent, Leigh och Lincoln kommer dock närmare Heinrich Schliemann (som återfann Troja 1871) i sin historiska metodik. Schliemann lyckades nosa sig fram till Troja genom att studera Homeros som instruktionsbok extra noga, och på samma sätt lyckades Baigent, Leigh och Lincoln genom att källkritiskt utforska ett hav av urgamla urkunder rekonstruera och härleda i stort sett samtliga Europas konungahus till ett ursprungligt sådant, merovingernas, och genom dem till ett troligt ursprung från självaste Jesus.

Deras bok 1982, som följdes av ett halvt dussin senare, blev en omfattande bästsäljare som inte bara håller att läsa ännu idag utan som dessutom ger mera och övertygar mera för varje gång man läser den, då den uteslutande består av vederhäftig historisk källforskning och dessutom är konstruktiv. På den tiden fanns inte EU, medan boken klart förespråkar ett förenat Europa helst under en sameuropeisk monark från den kungliga familj som faktiskt ännu idag har legitima anspråk på Europas traditionella ledande konungakrona (Habsburg).

Många uppfattade deras första epokgörande bok som det idealiska grundmaterialet för tidernas thriller. Den som kom att skriva denna thriller baserad på Baigents, Leighs och Lincolns forskningsrön var Dan Brown, som för några år sedan kom ut med en av tidernas väldigaste kioskvältare "Da Vinci-koden". Som thriller är den välkomponerad och läsvärd. Det betänkliga med den är dock att den framhåller Baigents, Leighs och Lincolns forskningsrön och många rena spekulationer där omkring som fakta som kan tas för givna. Därmed tar Dan Brown ett vanskligt steg från realism till science fiction.

Med all rätt upptog herrarna Baigent, Leigh och Lincoln detta ganska illa. De upplevde det som att deras klart vetenskapliga forskargärning med årtiondens arbetsmödor med uppsamling och granskning av fakta hade prostituerats och utnyttjats för egoistiska och spekulativa syften. Följaktligen stämde de Dan Brown.

Processen blev lång, dyr och traumatisk för alla parter men mera så för Baigent, Leigh och Lincoln än för Dan Brown, då trion förlorade. Dan Brown förfäktade att han bara skrivit en thriller och ren fiktion, och detta gav honom domstolen rätt i, fastän "Da Vinci-koden" faktiskt utmålar historien om *Prieuré de Sion*, *Sangreal* och Leonardo da Vinci som rörelsens stormästare som fakta. Ett antal har efter romanens segertåg genom världen avslöjat den som en fullständig bluff. Det är detta som är skillnaden mellan Baigents, Leighs och Lincolns verk och Dan Browns: ingen har kunnat vederlägga ett enda historiskt faktum som trion lägger fram i sitt verk, medan ingen heller har kunnat bevisa att en enda av Dan Browns teorier och förhastade slutsatser är korrekta.

Det var detta som motiverade trion till att söka bråk med Dan Brown. De kände sig skändade som vetenskapsmän och att deras arbete hade missbrukats, och moraliskt måste man ge dem rätt i detta. Dan Brown har utnyttjat ett mångårigt och gediget och fullständigt hederligt forskningsarbete för sina egna egoistiska syften och lyckats över all förväntan. Dock är det få som kommer att läsa Dan Browns thriller mer än en gång, medan man alltid kommer att återvända till Baigents, Leighs och Lincolns epokgörande historiska arbete, som alltid kommer att behöva finnas till hands för oundgängliga referenser.

Tidigare artiklar i ämnet i nr. 75, 132, 146 och 147.

(Ytterligare rekommenderad läsning: Frans G. Bengtssons essay "De långhåriga merovingerna", kanske hans bästa och åtminstone hans mustigaste.)

En av de få som jag verkligen kunde diskutera mitt yrkes innersta principer och hemligheter med var Leonardo da Vinci. På den tiden ingick astrologi som en självklar ingrediens i varje humanists utbildning – det var lika viktigt som musik och harmonilära. Och Leonardo var en av de få som verkligen hade förutsättningar för att kunna bli en riktig astrolog. Han satte sig mycket djupt in i det hela, för att sedan som så mycket annat överge ämnet för ett annat av motsatt karaktär. Ty Leonardo var en de stora kontrasternas man. Han var kluven som få. Allt han rörde vid blev vackert, men ingen genomskådade världen såsom han: han såg alltid allt det skönas innersta ruttna kärna.

Michelangelo var hans motsats: en avskräckande man med ett fullt lyte, och allt vad han rörde vid blev stort och monstros, och särskilt hans kvinnofigurer. Han är den störste heroikern inom konsten, men hans gestalter, fränsett hans första Pietá, är aldrig vackra. Denne lille man som bara vägde 48 kilo skapade en värld av enbart imponerande och gudomliga giganter.

Men föreningen av dessa två universella andar frambragte en tredje, som blev harmonins fulländning, och det var Rafael.

Vid ett skede befann sig alla dessa tre samtidigt i febril verksamhet i Rom. Michelangelo arbetade i Sixtinska Kapellet, om jag inte minns fel, och Rafael i Stanzerna, medan Leonardo höll sig för sig själv och syntes ytterst litet: ingen visste vad han höll på med. Men det var under de dagarna som jag lärde känna honom.

Han var då som besatt av studiet av stjärnorna. Han vågade inte dela sina forskningsrön med någon utom med mig. Samtidigt som han kom under fund med att hela den gamla världsuppfattningen med Solen kretsande tillsammans med hela universum runt Jorden var alldeles åt fanders och måste ersättas med en mera vetenskapligt hållbar, så diskuterade han astrologi med mig nätterna igenom. Själv hade han både ett kardinalt och ett fixerat stort kors, vilket är mycket ovanligt, så han visste nog var han hade sina stjärnor. Men han var av den bestämda uppfattningen att astrologin var direkt farlig.

”Astrologiskt kunnande kan aldrig resultera i någon trygghet eller säkerhet för människan. För att kunna känna sig trygg måste människan veta att hon står med båda fötterna på jorden, och då måste alla känslor av fruktan och skräck inför det okända och ödet elimineras. En sådan trygghet kan endast vetenskapen bestå. Och därför måste den astrologiska världsuppfattningen ersättas med en vetenskaplig.”

”Menar du att du själv kommer att hänge dig åt lycka och ro i ett tryggt familjeliv?”

”All min lycka och sinnesro fräntogs mig för gott när jag i min hemstad offentligt drogs inför rätta för en vanärande anklagelse om homosexualitet, som dessutom var falsk. Det kan jag aldrig förlåta Florens. Sedan dess har jag varit hemlös och fredlös och en evigt orolig och rastlös vandrare som du. Det är mitt öde, och det beror inte på stjärnorna utan enbart på den offentliga smälek och vanära jag där utsattes för. Jag älskade det Florens som danade mig, men den staden, min egen moder, skändade mig.”

”Men i stället blev du världens kunnigaste vetenskapsman.”

”Det skall världen för evigt vägra att erkänna mig som. Det är sant, att den nya tiden, som kommer att ersätta religionen med vetenskapen, börjar här med mig i Rom i dessa dagar, när jag finner att jorden rör sig runt solen i stället för tvärtom, vilket dock andra kommer att bevisa i stället för mig och få fan där för av kyrkan, men jag gör inget väsen av saken. Jag utger mig inte som en världsrevolutionär, som Jesus Kristus, utan jag föredrar att stå mig väl med kyrkan och vara ödmjuk. Och mina upptäckter skriver jag ner så att ingen kan läsa dem. Kanske en avlägsen framtid skall ge mig rättvisa.”

”Tror du att världen kan avvara astrologins sanning för vetenskapens falska trygghet?”

”Det vet jag inte. Men det intresserar mig att ta reda på den saken. Jag anser det vara värt ett försök. Kanske går det inte, och kanske konkurrerar vetenskapen ut religionen totalt. Och kanske regerar vetenskapen världen i tre hundra år och inte längre – vad som helst är möjligt. Men vetenskapen kan aldrig vara av ondo, vilket religionen kan vara. Religionen inbjuder till missbruk, men sanningen får de hysteriska makthavarna att tåla.”

”Vad är då sanning?”

”Sanningen är, att Jesus Kristus måste ha fötts år 5 före Kristus och avlidit år 30 efter Kristus. Sanningen är att den kristna tideräkningen är åt fanders. Sanningen är att inte ens judarnas tideräkning stämmer, ty Domarbokens tidsuppgifter bevisar att fornhistorien är åtminstone 600 år äldre än den judiska tideräkningen. Om världen skapades, som alla hävdar, med en vårdagjämningspunkt infallande noll grader i Tvillingarna eller 30 grader i Oxen, så måste den ha börjat skapas den första september år 4316 före Kristus, som var en söndag. Vårdagjämningspunkten började infalla i Väduren den första maj år 2159 före Kristus och i Fiskarna vid Jesu födelse år 5 före Kristus samtidigt som Jupiter och Saturnus konjungerade 29 grader i Fiskarna. Idag infaller vårdagjämningspunkten i 9 grader i Fiskarna, och den närmar sig Vattumannen, var den kommer att infalla på hösten år 2153 efter Kristus, det vill säga 2157 år efter Jesu födelse. Eller har jag räknat fel?”

”Och tror du att någon utom du själv kommer att komma till samma resultat?”

”Det är mig likgiltigt, ty jag vet ändå att jag har rätt.”

Säkert hade han rätt, men en annan som kom till andra resultat skulle precis lika säkert kunna ha lika rätt. Men jag ville inte såra honom med att rubba hans cirklar, ty hans kunskaper var dock sista slutligen synnerligen vederhäftiga och imponerande, vilket hela världen med rätta aldrig har upphört att erkänna efter hans död, även om ingen har förstått honom.

Enligt Leonardos tideräkning, så skulle det alltså i stället för judarnas år 5742 nu vara år 6296 – det sextiotredje sekelskiftet skulle infalla hösten 1985.

Hans astrologiska beräkningar var naturligtvis mycket grovt tillyxade och nästan godtyckliga, men samtidigt finner jag dem ganska bekväma. Redan han hade belägg för att världen var bra mycket äldre än 6300 år, men det är inte alls så tokigt att utgå ifrån vårdagjämningens infallande i 30 grader i Oxen som den nuvarande civilisationens begynnelse, ty ungefär just vid den tidpunkten 4315 år före vår tideräkning började de första astrologiska och astronomiska observationerna nedtecknas i Egypten och Kaldéen. Min far kom fram till att Jesus måste ha fötts just då vårdagjämningen övergick från Väduren till Fiskarna, alltså 4311 år och fyra månader senare, och Vattumannens tidsålder skulle enligt hans tideräkning då infalla år 6467, det vill säga om drygt 170 år.

Kyros den store av Persien skulle då ha avlidit år 3786, Perikles år 3886, Alexander den store år 3992, Julius Caesar år 4271, Augustus år 4328, Jesus från Nasaret år 4344, Marcus Aurelius år 4494, Muhammed år 4946, Karl den store skulle ha krönt år 5114, Dantes gudomliga komedi skulle ha uppenbarats för honom år 5614, Konstantinopel skulle ha erövrats år 5767, Shakespeare skulle ha dött 5930, Händel och Bach skulle ha fötts år 5999, franska revolutionen skulle ha utbrutit 6103, första världskriget år 6228, ryska revolutionen år 6231, det andra världskriget år 6253, den första atombomben skulle ha fällts år 6259, och vårt nästa sekelskifte skulle infalla den första januari 1986, som skulle bli år 6300.

Men siffror är mördande och ju mera så ju större talen är, och egentligen är det meningslöst att räkna tiden, ty tiden är i sig tidlös. Men någon ordning måste det vara. Varför då inte följa och ta fasta på stjärnornas ordning, kanske den enda oomkullrunneliga ordning som finns, och med hjälp av den åstadkomma litet bättre ordning på jorden? Det var så astrologin började.

(forts. i nästa nummer.)

Kipling läst på nytt

Kiplings samlade dikter omfattar knappt 500 dikter på 850 sidor. Många av dem är alltså långa, men samtliga är professionella. En författares dikter är alltid hans mest personliga alster, och är man intresserad av en diktares själ bör man närmast studera hans dikter.

Få författare har blivit så utskälda som Rudyard Kipling (1865-1936, jämnårig med Sibelius). Man får nästan det intrycket att hela den anglosaxiska världen har skämts för honom. Han har anklagats för imperialism, chauvinism, populism, rasism, fascism och nazism i den ordningen, och få har vågat försvara honom. Studerar man dock hans dikter ordentligt torde det framgå ganska klart att alla anklagelserna och fördomarna mot honom faller platt till marken. Ingen håller.

Egentligen grundar sig den negativa bedömningen på en missförmåga att fatta att Kipling först och sist var journalist. En journalists yrke är att återge vad han ser och hör och erfar så sanningsenligt som möjligt. Denna linje har Kipling aldrig övergivit. Som iakttagare och neutral dokumentator är han 100% konsekvent. Det var inte hans fel att världen spårade ur 1914, varefter 1918 alla värderingar som funnits före 1914 vänts till motsatsen. Kipling är ett barn av 1800-talets heroiska optimism och tar fullt ut ansvar för ett aktivt deltagande i en uppbygglig och skapande världsordning, som höll ända fram till 1914. Under kriget förlorade han sin enda son och fick aldrig ens veta var eller hur det hade gått till – liket återfanns aldrig. Han bara rapporterades "sårad, troligen stupad". Följaktligen skrev inte Kipling så mycket mer efter första världskriget. Följaktligen blev han dömd för vad han skrivit före världskriget av en mellankrigspubliks helt annorlunda värderingar. Detta är orättvist mot Kipling.

Hade han levat tio år till hade han säkert visat samma hederliga och ärliga demokratiska nit som Churchill i den andra stora världskonflikten. Han var av samma generation som Knut Hamsun och Sven Hedin, som också lät sig ryckas med av den optimistiska världsimperialistiska yran, som körde i diket 1914. Hamsun och Hedin förblev berusade och fortsatte skena i blindo. Kipling förlorade sin enda son och tystnade.

Vad man än må tycka om hans gränslösa förhärligande av det Brittiska Imperiets och dess soldaters och tjänares sak, så kommer man aldrig ifrån, att han som diktare i sitt slag är oöverträffad. Hans båda Djungelböcker är oefterhärmliga och oöverträffbara i sin magiska förmedling av Indiens naturmystik – de är helt enkelt enastående geniala som rena naturskildringar. Sådana höjdpunkter träffar man ideligen på i hans diktning. Till det yppersta han har skrivit hör bland annat också hans många och långa balladliknande dikter från segelsjöfartens sista härliga dagar och dess hjältemodiga sjömäns hårda lott. Här finner man en broder till Eirik Hornborg, som skrev "Segelsjöfartens historia" och "Tristan da Cunha", och till Evert Taube, en annan entusiastisk havsdiktare och seglare, uppväxt på Vinga fyr utanför Göteborg, med en sprudlande levande diktning som bestående resultat av det härdiga manliga livet till sjöss.

Man kan knappast förstå Kipling om man inte själv har varit i Indien, detta oformliga konglomerat av exotiska länder och folk, överdrifternas paradiset, måttlöshetens mystiska hemvist, där allting är möjligt och där livet består av ständigt extrema kontraster och överraskningar. Kipling föddes i Bombay, och Indien fostrade och utbildade honom till vad han blev: en enastående romantisk realist med en förmåga att kunna förmedla alla de överväldigande intrycken av den kaotiskt brokiga indiska världen utan att ett ögonblick tappa greppet om verkligheten. Han är poet och extrem som sådan men samtidigt den kanske mest realistiska av alla stora poeter.

Som barn blev han mycket illa behandlad av sin familj och miste nästan synen på kuppen. Hans syn förblev nedsatt hela livet, vilket kan ha bidragit till att hans andra intellektuella sinnen och förmågor skärptes desto mera. Den som tror på allt han ser blir så bedragen att han till slut fattar ingenting av sanningen, men Kipling missar aldrig vad som ligger bakom den.

Om perfektionismens fåfänga – musikaliskt kåseri

Man kan med skäl anledning fråga sig vad all denna perfektion egentligen ska vara bra för när allting ändå bara går sönder. Mera meningsfullt verkar det då att ständigt sträva efter en perfektion som man aldrig kan nå, vilket alla tiders musiker alltid varit som besatta av. I förra numret berörde vi fenomenet Georg Philipp Telemann som komponerade mer än Bach och Händel tillsammans och som vinnlade sig om att aldrig komponera något som inte kunde framföras perfekt utan svårighet. Följaktligen hör hans musik till musikhistoriens tråkigaste. Vad rak perfektion saknar är det där lilla extra som tillför en oväntad krydda som får en att vakna till och undra om det verkligen kan vara sant. Den som kanske drev detta mest till sin spets var Frederic Chopin, som aldrig komponerade något utan att krydda det med oegentligheter, vilket han fick hård kritik för av sin lärare ("Hur understår du dig att använda dur och moll samtidigt så att det blir varken eller?") medan andra noterade Chopins sport att då och då slänga in en hel näve Cayennepeppar i sina tolkningar. Detta lärde han sig måhända av Beethoven, som ju var ökad för att nästan bara komponera musik som aldrig någonsin skulle kunna framföras perfekt.

Tyvärr blev perfektionen med musikens tekniska utveckling under 1800-talet mer och mer ett ändamål i sig, som både Brahms, Richard Strauss och Sibelius lade sig vinn om att behärska fullkomligt. Brahms komponerade mindre och mindre med åren, som om det mer och mer tråkade ut honom, det blev bara fyra symfonier och fyra konserter allt som allt, och blev mot slutet tämligen inkommunikativ, som om han stelnat i sin egen perfektion. Richard Strauss blev torrare och torrare medan hans musik blev mer och mer överbelastad så att utsmyckningarna och utsvävningarna tog över alltsammans och melodierna och hans sparsamma teman försvann (med ett härligt undantag: "Metamorfoserna"), som om den musikaliska tekniken och dess möjligheter hade blivit meningen med musiken, varför allt bara svävar utan att ta form. Det har knappast komponerats något mer perfekt musikstycke för orkester än Sibelius "Tapiola", varför han inte gjorde något mer efter det fastän han levde i 32 år till.

En som däremot aldrig nådde perfektionen och egentligen aldrig ens behärskade musikkomponerandets konst till fullo var Ralph Vaughan Williams, som därför kämpade därmed hela livet och aldrig gav upp och höll på med sin nionde symfoni upp i åttioårsåldern. Hans musik erbjuder fortfarande alltid utmaningar, då det faktiskt är omöjligt att göra den full rättvisa, då den aldrig är perfekt.

Det var några reflektioner angående musikens eftersträvansvärda perfektionism och risken med att uppnå den. Hur tråkig är inte en pianist som aldrig spelar fel? Vad hade Paganini blivit om inte hans fiolsträngar hade brustit ibland mitt under en konsert? Hade Beethoven blivit samma obestridde övermästare i musikhistorien om han inte tampats med den omänskliga utmaningen fullständig dövhet, det värsta handikapp en musiker kan drabbas av? Och så vidare. Sensmoralen och erfarenheten tycks tyda på inget bättre än:

Den som aldrig når perfektionen har alltid något att sträva efter. Den som når perfektionen kan riskera att bli färdig.

Tribut till Evert Taube

Det är en allmänt utbredd missuppfattning att Evert Taube föddes på Vinga, fastän han själv aldrig upphörde att uttryckligen poängtera att han aldrig föddes någon annanstans än vid Otterhällan inom Vallgraven i hjärtat av Göteborg, ehuru han dock tillbringade hela sin barndom och uppväxt med sina elva syskon på Vinga, enär hans far var fyrinspektör över delar av Bohuslän. Att Evert Taube var utvald för extraordinära utsvävningar i livet stod redan klart för omvärlden när han som barn visade prov på extraordinarie mentalt gods, då han till exempel från början var sömngångare. Efter att han en gång som barn väckts upp inlåst i en skrubbe, dit han själv tagit sig och låst in sig i sömnen med medhavd och tänd brinnande lykta, vågade han aldrig mera i livet sova

någonstans med stängd dörr och hade fruktansvärda anlag för klaustrofobi. Hans musikalitet var det dock inget fel på, han var en gudabenådad melodiker och diktare från början, men hans översvallande talang som trubadur hade det kruzet med sig, att den inte gick att disciplinera. Således kunde han aldrig till exempel lära sig läsa och skriva noter, utan hans talrika sånger fick givas musikalisk tonskrift av andra, främst Lille Bror Söderlundh, Evert Taubes kanske närmaste, trognaste och mest förstående musikaliska vän.

Lika överdådigt överlägsen som hans musikalitet var är hans skönlitterära talang, som är självklar från början. Hans gudfäder i den svenska litteraturen är Erik Axel Karlfeldt och Albert Engström, vars stilar och fantasi blivit avgörande för Evert Taubes utveckling. Han höll sig dock mera strikt till verkligheten, så gott som alla hans sånger har verklighetsunderlag om dock de givits omskrivna versioner, och när han en gång fick frågan varför han inte skrev romaner svarade han: "Mitt liv är en roman. Den räcker!"

Och det gjorde den. Hans självbiografiska skildringar främst från sina många och långa vandringsår till sjöss är mästerliga, där hans dokumentation av sina intryck av Panamá, som inte återgivits i hans sånger, kanske står i särklass. Han står också i klass med alla de andra mest framstående sjömanslivsskildrarna, som Henry Dana Jr, Robert Louis Stevenson, Eirik Hornborg och inte minst Jacob Wallenberg, det är ett friskt och aktivt liv som bär med sig entusiastiska inspirationsfläktar som aldrig avtar, och, kort sagt, Evert Taube måste betecknas som en av Sveriges främsta trubadurer genom tiderna tillsammans med Bellman och Birger Sjöberg. Att Evert Taube inte bara levde längre utan även var en friskare och gladare själ än dessa torde dock inte kunna motsägas. Friskheten i hans litterära och musikaliska diktning poängteras inte minst av de kraftiga doser samhälls- och samtidskritik som främst levereras i hans självbiografiska skrifter, som man gärna glömmer och bortser från då man helst tillgodogör sig hans uppsluppenhet, men som markerar en klar och frisk distans till all osund utveckling i det mänskliga samhällslivet.

Pär Jönsson in memoriam

En kär vän och kollega sedan 33 år har plötsligt ryckts ur tiden alldeles för tidigt. Det är få vänner man har så särdeles odelat positiva minnen av som Pelle Jönsson, som var ordförande i Akademiska Kören på den tiden när jag började där 1975 och som sedan dess i stort sett delat alla körer med mig som jag deltagit i från Konserthuskören till Annedal och PB. Som sångare kunde han utan svårighet ta sig an vilken stämman som helst, under 70-talet som andre bas i Akademiska Kören kunde han även prestera första-tenor-solot i *Italienischer Salat* och vara Mefistofeles (baryton) i Wennerbergs *Auerbachs Keller*, vilket han gjorde lysande. Alla hans framträdanden var alltid lysande. När han äntligen sent omsider gav sig in i PB hör hans beting i andra graden som Bellman själv till de mest oförglömliga. Så sent som detta år framträdde han som en idealisk Fritiof Andersson i Argentina och på Rivieran i vår bejublade Evert Taube-kavalkad på Valand, men allra mest minns man honom som den hjärtligt trevliga och generöse sällskapsbroder han alltid var, en gudabenådad skämtare och samtidigt en mästerlig organisatör, vilket vi minns som följde med honom i AK på hans otroligt väl genomförda sångarresor till England, Holland, Finland och Wales.

Kort sagt, låt oss aldrig glömma honom och hans lysande exempel.

Filmforum

I början av året inleddes visningen av en ny kanadensisk serie om Henrik VIII och alla hans kvinnliga offer med framför allt Sam Neill som en suverän kardinal Wolsey och där även Katarina av Aragonien gestaltats utomordentligt bra medan Anne Boleyn inte har varit lika övertygande. Serien har bara inletts och lär pågå i det oändliga med kanske tio nya avsnitt per säsong. Som komplement till detta har det även gjorts en ny kostymfilm om samme kung (bäst och oförglömligast på film genom Charles Laughtons version 1933) som inte är så dålig. Eric Bada är bättre som kungen än TV-seriens dandybuse och ger samma pondus åt rollen som han gjorde åt Hektor i filmen om Troja (där Brad Pitt bleknade bort som Akilles). Men filmen koncentrerar sig helt på de båda systrarna Boleyn, som fastän varandras motsatser och med helt skilda öden dock stod varandra mycket nära, om man får tro filmen. Den yngre systemen, som först blir gift och får barn (oäkting) med själve kungen spelas förtjänstfullt av Scarlett Johansson som med glans upprepar samma personlighetsöde som i "Flicka med pärlörhänge", medan Anne spelas av Natalie Portman, egentligen israeliska, med stor inlevelse och övertygande tragiskt pathos. Filmerna är definitivt sevärd medan man inte för det behöver låta bli att fortsätta titta på den kanadensisk-irländska TV-serien.

En mycket udda men helt betagande film var den norska psykologiska kriminalhistorien "Den som fruktar vargen" om ett oförklarligt mordmysterium där den huvudmisstänkte är en rymling från en mentalinstitution med ett ohyggligt förflutet i form av ett trauma av att (oavsiktligt) ha vållat sin egen moders död. Den som fruktar vargen, säger dikten, "bör inte bege sig ut i skogen ensam", och det är det det handlar om, folk som gör just detta och följaktligen råkar illa ut och inte kan trassla ut sig. Dansk film har helt fått dominera den nordiska filmrepertoaren de senaste 20 åren medan norsk film, särskilt med ett prov som detta, bör uppmärksammas mera.

Ben Becker gör en oförglömlig teaterprestation i den tyska filmen "En helt vanlig jude" om en journalist i Hamburg som ombedes av en skola att komma som gästföreläsare och berätta om hur det är att vara jude i Tyskland idag. Han försöker tacka nej men kan inte distansiera sig från problematiken, och resultatet blir en uppslitande monolog som aldrig tar slut där han ensam gör upp med allt som den omfattande problematiken innefattar. Slutet är som sig bör ytterst överraskande och har samma effekt som en befrielse.

Bruce Willis är alltid förvånansvärt bra, och i hur tveksamma filmer han än medverkar så tar han sig i regel igenom dem med fullständigt lysande resultat. En av dessa mer tveksamma filmer var "Tears of the Sun" där han med ett elitkommando skickas ut i Nigeria för att evakuera några amerikaner som hotas av inbördeskrigsmassakrer. Uppdraget blir givetvis svårare än någon tänkt sig på grund av oanade komplikationer, som det alltid blir i hans filmer, men filmen är bättre än sitt rykte i tung regi av Antoine Fuqua, som är bra på djupt grymhetstyngda filmer där det goda ändå segrar till slut. Inte minst ger filmen mycket hälsosamma inblickar i vad som egentligen händer i Afrika och det hela tiden.

En lika hälsosam ögonöppnare var den betagande "Maria full av nåd" om fattiga colombianska flickor som genom nödtvång utnyttjas som narkotikasmugglare på det svåraste sättet med livet som insats, så att de tvingas svälja kapslar med heroin som de sedan skall ta sig genom tullen med. Hon klarar sig bara genom att hon är gravid – gravida resenärer röntgas inte. Inblickarna är hårresande chockerande och blottar en hel värld av bottenlöst elände som är fullständigt okänd för 99% av mänskligheten och som ändå finns där hela tiden mycket närmare oss än vad någon kan tro.

John Frankenheimers klassiska filmatisering av hela Vietnamkriget från de ansvarigas egen synpunkt, alltså Robert McNamaras och Lyndon B. Johnsons är ett annat virtuosprov på teater av högsta klass. Presidenten spelas av engelsmannen Michael Gambon, och han gör det så bra att det är omöjligt att gissa att han inte är amerikan. McNamara spelas nästan lika bra av Alec Baldwin medan den nära vännen och rådgivaren Clifford spelas av Donald Sutherland lika bra som presidenten. Ingen ville ha kriget, Johnsons ambitioner och program för Amerika gällde allt utom krig, och ändå blev de indragna i denna mardröm utan slut som blev USA:s värsta 1900-talstrauma.

Iscensättningen av hur detta absurda nästan universella självmordsdrama ändå kunde utspela sig måste man ge John Frankenheimer en eloge för, inte minst för dess mycket höga upplysningsvärdes skull. Filmens titel är *"The Path to War"*.

Ett annat nästan dokumentärt drama var sannskildringen av Raymond Fernandez och hans moatjés förödande bana som sol-och-vårare med lik lämnade överallt efter sig, *"Lonely Hearts Killers"* med Jared Leto och Salma Hayek i huvudrollerna, den ena bättre än den andra, medan John Travolta som polisen som jagar ihjäl dem bleknar mot deras bländande färgstarkhet. Jared Leto är en vegetarian från Louisiana och en talang att uppmärksamma, då han i andrangersroller i den ena filmen efter den andra övergläns huvudrollerna. Han var Nicolas Cages lillebror i *"Lord of War"* och Hefaistion i Oliver Stones Alexanderfilm med Colin Farrell i huvudrollen. För närvarande gör han huvudrollen i en kommande film som heter *"Nemo Nobody"*. Även Salma Hayek är alltid parant på vita duken, den som sett henne som Frida Kahlo i filmen om den mexikanska invalidkonstnärinnan glömmer henne aldrig, och hon är faktiskt tvättäkta mexikanska. I denna film blir dock båda och med all rätt satta i den elektriska stolen, vilket bara ytterligare framhäver deras enastående skådespelarinsatser.

En betydligt roligare historia var den mycket originella *"Sneakers"* där Robert Redford som ledare för ett gäng professionella hackers får ett specialuppdrag som heter duga och som naturligtvis leder till de mest oanade komplikationer, då uppdragsgivarna snart visar sig vara motsatsen till vad de utgivit sig för att vara – inte FBI utan tvärtom, med Ben Kingsley som deras suveräne anförare, före detta kollega till Robert Redford i den undre världen. Denna raffinerade komedi har många poänger som det gäller att skärpa sig för att hänga med i, men den som lyckas ser sedan gärna om den för att få nöjet att upptäcka fler.

Alan J. Pakula, som dog nyligen bara i 70-årsåldern, fick inte göra många filmer, men alla är i en klass för sig. Det är i huvudsak de sista som gått till historien, där *"Pelikanfallet"* med Julia Roberts är en och *"Misstänkt för mord"* (*"Presumed Innocent"*) en annan. Harrison Ford spelar en åklagare som åtalas för ett ytterst misstänkt mord där alla spår helt ofattbart pekar mot honom – det är hans egen närmaste kollega (och älskarinna, den vackra Greta Scacchi,) som blivit mördad på det mest bestialiska tänkbara sätt. Ingen kan fatta hur det har gått till och allra minst Harrison Ford själv, som till och med publiken mer och mer måste finna det skäligt att misstänka. När advokaten (Raul Julia, suverän,) till slut efter att rättegången havererat till följd av för många tabbar från åklagarsidan frågar Harrison: "Har rättvisa skipats?" kan han inte svara, då det är så uppenbart att den inte har det, medan han fortfarande förblir den ende (skäligen) misstänkte. Upplösningen hör till filmhistoriens mest klassiska triumfer, där allt förklaras genom den enklaste tänkbara mänskliga faktor, alltför självklar i sin naturlighet för att någon skall kunna se den själv.

Mindre machobetonad är Bruce Willis i *"16 Blocks"* om en försupen, förfallen och korrumpad polis som får i uppdrag att eskortera ett vittne till en domstol bara 16 kvarter från fängelset, när det visar sig att han fått detta uppdrag bara för att överheten varit säker på att han skulle blunda om vittnet förolyckades på vägen. När desperata korrupta poliser gör allt för att få vittnet likviderat under vägen byter han småningom sida, skärper sig och genomlider ett fullkomligt mardrömslikt gatlopp för att klara sin fånge fram till domstolen. Filmen är full av intressanta vändningar till det bättre genom alla kulregn och bilmassakrer, men orkar man följa med eländet till slut får man sin fulla belöning – det är ett sällsynt lyckligt slut på en sällsynt genomkorrumpad historia – och ännu en praktroll för Bruce Willis.

"The Missing" är egentligen en nyinspelning av John Fords gamla klassiska *"The Searchers"* med Natalie Wood som dottern som blir bortrövad av indianer. Här är modern ingen mindre än Cate Blanchett medan Tommy Lee Jones hjälper henne som otursförföljd naturaliserad halvindian med olyckliga belastningar. Regissören Ron Howard har av John Fords stilrena västernepek gjort ett överbelastat traumadrama där allting ständigt går *from bad to worse* – fel personer mördas, alla berömliga insatser slår fel, allt gott hämnar sig, och skurkarna anförda av säkert en av filmhistoriens ondaste skurkar någonsin, en kliniskt skrupelfri medicinman, verkar hela tiden vinna mer och mer. Filmen är diskutabel då den nästan bara bygger på överdrifter hela vägen, som ständigt

staplas upp på varandra tills allting kollapsar, men Cate Blanchett gör ju alltid väl ifrån sig.

Robert Rodriguez trilogi om *el mariachi* som förväxlas med mördare och följaktligen tvingas bli mördare själv är redan en klassiker där den sista, "En gång i Mexico", med Johnny Depp och Willem Dafoe utom den självklare Antonio Banderas, väl är den bästa, men den första är fortfarande den mest humoristiska och underfundiga, där ännu inga stjärnroller tagits i bruk. Gjord på en extremt låg budget är den lika primitiv som en indisk B-film och ändå klart mera sevärd än den flesta vräkiga Hollywoodproduktioner. Den har charm och är levande, och mer än så behövs egentligen inte på film för att den alltid skall vara värd att ses på nytt. "Falsk mördare" var den svenska titeln, där huvudrollsinnehavaren var Carlos Gallardo mot den vackra Consuela Gomez, och alla talar bara spanska, som sig bör i Mexico.

Den fantastiska kanadensiska iscensättningen av hur ett mord på president George Walker Bush skulle ha kunnat gå till förblir tankeväckande och nästan skrämmande dokumentär i sin prägel fastän mordet aldrig har ägt rum, och nu lär det vara för sent – Irakkriget är ett färdigt kräftsår i historien, och USA är färdigt ruinerat. Det är de olika mentaliteterna och hur de sammanflätas och ställs mot varandra som gör denna film ovärderlig psykologiskt.

Alf Sjöberg gjorde "Hem från Babylon" på Sigfrid Siwertz roman och i nära samarbete med denne 1941 under brinnande världskrig och är minst sagt en ovanlig svensk filmproduktion. Handlingen har flyttats från revolutionens Ryssland 1918 till ett ännu mer fjärran eruptivt och exotiskt Kina, där den våldsamma dramatiken därstädes kontrasteras mot ett minst sagt vilt nattklubbsliv i Paris. Det handlar om förlorade och förväxlade identiteter, rotlöshet och vilshenhet i världskrigets spår, där den som ändå verkar lyckas leda det hela till rätta är Anders Henrikson som den ryske professorn som degraderats till hotellstädare i Paris. Gerd Hagman är bedövande vacker som *leading lady* medan Arnold Sjöstrand gör så gott han kan av sin omöjliga roll som två förlorade själar där den ena är tvungen att spela den andra. Romanen skrevs redan 1923 och alltså ganska färskt efter det ryska revolutionstraumat, och Alf Sjöberg har gjort en berömlig insats i att försöka vara så trogen som möjligt mot en litterär förlaga som minst sagt ställer höga mänskliga och psykologiska krav.

Det kreativa Helsingfors

P.S. till "Den fantastiska resan till Åbo" – på begäran.

Såsom född i hjärtat av Helsingfors vid Bulevarden mitt emot Ekbergs kafé blev jag liksom inkastad från början i den allmänna helsingforsiska kreativiteten, då min familj dessutom var våldsamt kreativa, min mors morbror Harry Röneholm som arkitekt och chef för Finska Mässan, (hans mässhall finns ännu kvar,) med i princip alla musikaliska i familjen, med Nils-Eric Fougstedt vid min vagga som nära vän till mina föräldrar, och så vidare... Ack, det var inget slut på all den kreativiteten, som sedan dess förföljt mig hela livet från vaggan och inte ännu helt till graven...

Därmed har jag väl ett ganska brett perspektiv på hur det har gått med kreativiteten i Helsingfors med dess centrum i Ateneum, Sibeliusakademin, Tempelplatsens Klippkyrka, de andra kyrkorna, den ortodoxa kreativiteten med tyngdpunkt i Uspenskijkatedralen vid hamnen på Skatudden, Helsingfors vackraste kyrka, och den blygsamma katolska Henrikskyrkan längre utåt Brunnsparken, medan Senatskyrkan, kallad Storkyrkan, den lutherska domkyrkan mera prytt staden som vitskimrande tårta... – de flesta konvertiteter i Finland är från lutherdomen till katolicismen, och de flesta är intellektuella.

Ateneum är ju Helsingfors konstcentrum med alla tänkbara olika utbildningar inom konst, textil keramik, skulptur, etc, utom att det är Finlands främsta konstmuseum. Sibeliusakademin är naturligtvis centrum för alla musikutbildningar i Finland. Mycket av musiken i Finland handlar dock om körsång, och många körer huserar i kyrkorna, som alltid

har mycket musikutbud – Finland går i täten i den allmänna utvecklingen, att det mesta av kyrklig verksamhet handlar mer och mer om musik och konserter, inte minst på grund av att akustiken i allmänhet är bättre i kyrkor än i specialbyggda konserthus.

Egentligen är dock hela Helsingfors från början till slut ett falsarium och fiasko. Det borde aldrig ha blivit huvudstad, och misstaget att det blev så kom av Finlands värsta politiska katastrof genom tiderna. Finlands egentliga huvudstad var Åbo, liksom Bergen var Norges, medan Åbo som Finlands äldsta stad och universitetsstad (med universitet äldre än Lunds och omnämnd som stad tidigare än Stockholm) orättvist detroniserades för att ge företräde åt usurpatorn Helsingfors, en ogästvänlig håla öppen för alla oväders brutalaste överväld från havet, där egentligen ingen ville bo från början. Folk tvingades bo där för Sveaborgs skull, den starkaste fästningen i Europa, som det var meningen att för alltid skulle skydda det svenska Finland mot Ryssland. Sveaborg, Europas starkaste fästning, uppgavs utan strid av amiral Cronstedt, som lät sig mutas därtill av ryssarna. Sålunda blev Finland ryskt 1809, och ryssarna gjorde Helsingfors till sin ryska huvudstad, som var mera lättåtkomligt för tentaklerna från Sankt Petersburg än det alldeles för väl skyddade och Sverige-nära Åbo.

Helsingfors har alltså inte ens varit Finlands huvudstad i 200 år, medan Åbo dessförinnan var det i 600. Följden blev att Helsingfors tvångsutvecklades, och i stället för att i lugn och ro få utveckla sig till en någorlunda mänsklig bosättning forcerades det till en storstad utan hänsyn till miljön, varför det blev den stenöken det blev. De enda parkerna är parenteser i stadens utkanter, och den största parken, Sandudd, är en begravningsplats.

Likväl upplevde ändå Helsingfors en viss storhetstid som centrum för kreativiteten i Finland mot slutet av 1800-talet, när den finska nationalismen vaknade till liv under sådana hjältepionjärens ledning som Sibelius, Axel Gallén-Kallela, Arvid Järnefelt, Robert Kajanus och andra sådana artister som mest brukade sitta dagarna och nätterna igenom och supa på Kämp. De åtföljdes av andra pionjärer inom till exempel arkitekturen som Lars Sonck, Alvar Aalto och Saarinen, där i synnerhet den andre ju blev ett världsnamn – han brukade hålla suveräna tal vid festbanketter till hans ära för att sedan stupa dödfull under bordet.

Den helsingforsiska kreativiteten är alltså i huvudsak mångbottnad och inte bara dubbelbottnad (svensk och finsk) utan med ett markant inslag från det kejsrerliga Ryssland och dess högt utvecklade känsla för stil, som slagit djupare rot i Finland än vad det tilläts göra i Ryssland, där ju den tsarryska kulturen i princip utrotades. Tsar Alexander II, han som blev mördad, var älskad i Finland och står staty framför Storkyrkan på Senatstorget i hjärtat av Helsingfors. Därtill kom även det tyska inflytandet, som var betydligt starkare i Finland än vad det var i Sverige, då tyskarna som enda andra land hjälpte Finland i självständighetskriget 1918, och det till och med var tal om att Finland skulle få en tysk monark, vilket ingen mindre än sedermera president Paasikivi var huvudunderhandlaren i.

Så synd då att Helsingfors skulle utvecklas till en så hård storstadsstenöken av hets och metropolkapitalism, varvid hela Kalevalakulturen kom av sig (representerad av Gallén-Kallela, Sibelius och de andra), varför dessa i princip inte ville leva i Helsingfors; och denna mindre mänskliga utveckling i hård kapitalistisk riktning har tyvärr fått fortsätta obehindrat, medan de verkliga konstnärerna och kreatörerna snarare funnit sig hemma i äldre och mindre städer som Åbo och Borgå.

I all sin usurpatoriska falskhet är ändå Helsingfors ett stiligt ansikte utåt för landet med sina ståtliga kyrkor, sitt klassiska Ateneum, sitt nya konserthus (Finlandiahuset) och opera, den underbara Svenska Teatern och Lilla Teatern, sina Marimekkoaffärer som prov på slagkraftig textilkonst, sina Fazerkonditorier och som sommarstad inför havets anlete och strålgång – så låt oss glömma det här med vintermörkret och Sveaborg, fiaskot som Helsingfors började med.

Kalender, december 2008.

- 3 Maria Callas skulle ha fyllt 85 år.
- 7 Professor Noam Chomsky 80 år, kontroversiell men upplyst lingvist.
2050 år sedan mordet på Marcus Tullius Cicero, Roms främste stilist, anordnat av Marcus Antonius och Octavianus, senare kejsar Augustus.
- 9 John Milton 400 år, puritansk poet, enligt många den främste efter 'Shakespeare'.
- 10 Olivier Messiaen 100 år.
FN:s deklaration för mänskliga rättigheter 60 år.
- 11 Alexander Solsjenitsyn skulle ha fyllt 90, avled tidigare i år.
- 22 Giacomo (Antonio Domenico Michele Secondo Maria) Puccini 150 år.
- 23 Yousuf Karsh 100 år, legendarisk fotograf om inte den främste.
- 24 65 år sedan president Roosevelt utnämnde republikanen general Dwight D. Eisenhower till USA:s överbefälhavare för den stundande invasionen i Europa.
- 25 Maurice Utrillo 125 år, unik målare.
- 28 100 år sedan jordbävningen i Messina, en av alla tiders värsta, med +75,000 offer.
- 29 Jon Voight 70 år, framstående karaktärsskådespelare.
- 30 60 år sedan premiären på Cole Porters sista (och kanske bästa) musikal "Kiss me Kate".
- 31 Ben Kingsley 65 år, framstående karaktärsskådespelare, titelrollsinnehavare i filmen "Gandhi"

Resan hem, del 7 : Från Athen till Lucca.

Det var mycket mörkt när jag lämnade Athen, molnen låg blytungt, och regnet upphörde aldrig, även om det var skonsamt och försiktigt och utan blåst: den bästa sortens regn, som bara skulle göra gott åt naturen. Fördelen var att det blev lätt att lämna Grekland i detta väder.

Någonstans bortom Xylokastron och Derveni inträffade en sällsynt tilldragelse. En tant skulle stiga av vid en station, men lokföraren glömde stanna. Hon blev fullständigt ursinnig, rusade till förarhytten och grälade på honom och skrek över hela tåget. Han blev tvungen att stanna extra för hennes skull, men hon vägrade stiga av direkt ut i naturen. Han fick vackert backa tåget hela vägen till stationen. Alla tyckte hela incidenten var utomordentligt dråplig.

När man tar färjan mellan Italien och Grekland brukar det alltid dyka upp en stökig skolklass som gör tillvaron osäker ombord. Denna gång var det en grekisk skolklass som var stökigare än vanligt, och de envisades med att samla sig med sitt skråll och sin skvalmusik alltid så nära mig som möjligt där jag försökte vara i fred med mina arbeten och min läsning. Det var helt oavsiktligt från deras sida, och jag försökte att inte låta det märkas att jag flyttade bort för deras skull. Men när jag funnit mig en lugnare plats och var fördjupad igen i olika koncentrationskrävande mysterier sex timmar senare kom de minsann efter med sitt larm och støj och smattrande konversationsöväsén.

I Ancona upplevde jag för första gången på denna resa en riktig vårvärme – det var tydligt att våren vunnit insteg i norra Italien. Jag hade turen att genast få ett tåg vidare, i Bologna kunde jag ringa Paolo och meddela min ankomsttid, i Prato kunde jag inta en lunch i form av en *cappuccino*, och så ankom jag till Lucca lagom till kvällen och blev översvallande väl mottagen av Valentina och Paolo, mina kolleger från Dharamsala som hörde till generationen efter mig. Valentina hade också sin mor på besök, och hon såg inte gammal ut hon heller – hon hade kunnat vara en äldre syster till Valentina.

Paolo satte potäter och hade betydligt expanderat sin trädgård, som hans dröm var att skulle bli självförsörjande för hela gården. Valentina hade studerat musik på sistone och tagit diverse examina i framför allt italiensk opera, främst Verdi och Puccini. De drömde om att återvända till Indien antingen i augusti till Ladakh eller i november till Nepal och Sikkim, beroende på när deras examina skulle bli klara, i juli eller oktober. Båda alternativen passade förträffligt med mina planer, som ju planerade för båda. Mina

Zanskarerfarenheter med bilderna därifrån hade inspirerat dem till att vilja försöka detsamma.

Till middagen hade vi även Valentinas föräldrar, som var mycket språksamma. Mamman hade en utomordentligt stark röst, så hon behövde inte säga mycket för att genast knäcka alla andra. Hennes man pratade på desto mera och ville aldrig sluta. Naturligtvis kom vi strax in på invandrardebatten, då ju Paolo arbetade med invandrare och skrev om dem, och debatten polariserades genast. Pappan stod för den konventionella fördomsfullheten, att vad har alla negrer att göra i Europa när de är skapade för ett afrikanskt klimat? Paolo menade att negerfrågan givits slagsida då det inte alls handlade om negrer utan om medmänniskor. Till Italien kom inte bara marockaner, libyer, algerier, srilankeser, kineser och albaner utan flyktingar från hela världen som vädjade om hjälp då tillståndet i deras hemländer var förtvivlat, och att det var omänskligt att inte bistå dem. Pappa Luciano stod för en mer pragmatisk-realpolitisk ståndpunkt och kallade sig moderat, fast han menade att folk som inte kunde klara sig själva och ordna upp brister i sitt eget land skulle inte komma med sina olösta problem till andra länder, och om de inte kunde klara sig själva så kunde ingen annan klara dem heller. Denna diskussion hettade understundom till under inflytandet av tretton flaskor och deras innehåll av inte bara vin utan även grappa, likörer, hembryggt, limoncello och annat.

Under påsken hade de varit uppe i bergen och vadat i meterdjup snö och då i en avlägsen by kommit över en damejeanne med 54 liter ovärderligt lokalvin, som de köpt och nödgats frakta ner från bergen på en släde. Expeditionen hade lyckats, och det lyckliga slutet skulle just firas med ett förevigande genom kamera, när damejeannen, ett ögonblick lämnad utan bevakning, började glida, åkte av släden och krossades i tusen bitar med 54 liter ovärderligt vin utrunnet bland glasflisor i backen. Tragedin var total.

Klimatkrisen vållade mycket huvudbry jämte Tibetkrisen. Sedan 10 mars hade från början fredliga demonstrationer i Lhasa eskalerat till demonstrationer över hela Kina där det bodde tibetaner och över hela världen, som alla gick ut på ett totalt missnöje med den kinesiska diktaturen och mot att den skulle få ge sommarens olympiska spel, ett jippo att jämföra med Berlin 1936 och Moskva 1980. Det bara kunde inte gå väl, och ingenting kunde nu tysta protesterna världen över. Värre var det med klimatfrågan. De brittiska öarna hade helt snöat in under påsken, och de senaste forskningsrapporterna tydde på att Golfströmmen under de senaste fem åren avtagit med 75%. Skulle detta fortsätta kunde hela Europa få sibiriska vintrar så långt söderut som till södra Frankrike.

Kort sagt, det saknades inte ämnen till oro eller till diskussioner.

(I nästa nummer: *Resans höjdpunkt.*)

Kanonresan, del 11: Molnen skockas över Pelling

Och vem stöter man inte ihop med i Pelling om inte en grupp italienare? Det var tre unga italienare från Torino, två bröder och en flicka, plus en fjärde från, som han sade, Cicago. Han talade flytande italienska, och jag kände inte till någon sådan italiensk ort. De andra förklarade för mig att han var amerikan från Chicago men någonting så ovanligt som en amerikan som talade flytande god italienska.

Han var franskättad med litterära intressen, så vi fick genast god kontakt med varandra. Alla fyra var första gången i Indien, men bara amerikanen Steven hade problem med kulturkrockarna. Han kunde inte få någonting att gå ihop, och han var rädd att kulturchocken för hans del i Indien skulle förbli permanent. Jag förklarade helt lugnt för honom som det var, att antingen älskade man eller hatade man Indien, antingen lämnade man det genast och kom aldrig tillbaka, eller också kom man ständigt tillbaka. Kontrasterna, förklarade jag för honom, var de värsta i världen och blev ständigt värre.

Han hade varit i Bombay och Calcutta och frapperats av, att i Bombay, som hade världens värsta slum, levde världens rikaste man. I Calcutta, där tiggarna i slummen levde på 2 rupier om dagen (drygt 30 öre) hade de parabola antenner på slumtaken. I ett kloster som han besökte och överväldigades av genom dess skönhet och rikedom,

fantastiska miljö och panorama, mötte han utanför en familjefar med sex barn av vilka två redan var döda, av de fyra återstående hade ett malaria, ett annat tuberkulos, det tredje aids och det fjärde parasiter och maskar i magen som var groteskt uppsvälld. Självt var han alkoholist och bad om pengar bara för att kunna ta sig till staden för att köpa sprit. Hans barn försökte undvika honom vilket inte gick, då han var deras ende far...

Han visste inte vad han skulle ta sig till i Indien och kunde inte bestämma sig för vad han skulle göra härnäst, stanna i bergen eller fara till slättlandet, fara till Nepal eller inte. Jag tyckte han borde ge Nepal en chans men rekommenderade honom att hellre flyga dit än att ta bussen, för största möjliga undvikande av problem.

De tre från Torino hade varit i Bangla Desh och Calcutta samt Darjeeling innan de kom till Sikkim. Flickan Melissa var magsjuk, också Steven hade förlorat två dagar i Calcutta som utslagen med att föräta sig på oemotståndliga läckerheter, medan de två bröderna hade klarat sig och var helt oberörda av Indiens paradoxer och anakronismer, vilket också Melissa var. Jag har aldrig mött italienare i Indien som haft kulturkrocksproblem. Också Italien är ju liksom Indien som en egen kontinent med en egen värld för sig.

Vi hade hemsamt trevligt tillsammans och talade ömsom italienska och ömsom engelska. De hade just kommit tillbaka från en omfattande rundtur kring alla klostren från Kacheopari och Yuksom till Tashiding och var mycket trötta och dessutom angripna av influensa och magproblem. Italienare är särskilt utsatta för magproblem i Indien då de äter så hjärtligt och gärna gott och rikligt, vilket är det enda farliga att äta i Indien. Dessutom gick det en influensa omkring i Pelling. En stackars norrman, Aslak från Bergen, hade hemsöpts av en svår influensa i ena örat som nästan slagit ut hans balanssinne. Det var bara en förkylning.

Även Lama Yonda hade angripits. Jag gick upp till klostret för att träffa honom, när han inte var där gick jag ner till de mycket inspirerande ruinerna av den gamla huvudstaden Rabdentse, Sikkims andra huvudstad efter Yuksom, med en utomordentlig utsikt mot Tashiding och Rawangla, innan jag gick till hans skola för hemlösa och föräldralösa, hans livsverk. Han var vid gott mod och god hälsa, det var ett nöje att träffa honom igen, men utom sitt gamla rötsår i benet hade han som sagt fått den lokala influensan. Skolan var full av liv, alla klassrummen genljöd av frenetisk undervisning, och där var för tillfället tolv frivilliga lärare. En svensk hade varit lärare där under två månader tidigare i år tills han fick det vanliga visumproblemet – visum är svåra att få förlängda i Indien.

Italienarna hade från sin kontakt i Bangla Desh, där de var involverade i ett ingenjörprojekt, fått nys om att en cyklon var på väg in från havet. Det kunde innebära vad som helst. 9 november 1995 hade det inneburit 14 omkomna vid Mount Everest och katastrofala jordskred över hela Himalaya. Moln hopade sig i söder men nådde inte fram. Morgonen var fulländad med Kanjenjunga i all sin fullkomliga vithets bländande glans, som vid middag omsorgsfullt svepte in sig i moln, men vi hade sol hela dagen. På grund av molnen var det ingen idé att fara till Yuksom. Det var bara att sikta på Darjeeling klockan 7 följande morgon med buss ner till Jorethang och jeep upp till Darjeeling.

En holländare, Walter från Breda, hade trekkat upp mot Kanjenjunga och haft extremt kalla nätter ner till 15 minusgrader, så att hans sovsäck blivit fullkomligt utnött, men han hade haft idealiskt väder varje dag. Kyla i Himalaya tycks vara en garanti för vackert väder, medan om vädret blir för varmt är det ett allvarligt varningstecken. På mitt rum i Pelling gick temperaturen ner till 12 grader under natten – inte sämre än i Joshimath.

Det italienska sällskapet hade gjort Pelling till ytterligare en höjdpunkt på denna resa av höjdpunkter. De avreste samma morgon som jag med direktjeep ner till Siliguri för att sedan fortsätta till cyklonen i Bangla Desh, medan jag tog den gamla sönderslitna långsamma snigelbussen, som inledde med en halvtimmes uppehåll i Geyzing för te, frukost, snacks, gott och allt möjligt. Framme i Jorethang fick jag däremot omedelbart en jeep och hann inte ens dricka en mugg te emellan utan fick ta det med i jeepen. Denna tog den branta genvägen upp till Darjeeling, en farlig väg där vad som helst kan hända, senast jag färdats den vägen hade kylaren på jeepen kokat så många gånger att det var säkrast att gå den sista biten, men denna gång gick allting väl. Endast cyklonmolnen, som

denna dag slagit till mot Bangla Desh, förmörkade horisonten. Vi var framme i Darjeeling redan klockan 11 (efter bara fyra timmar) varvid jag genast ställde mig i en full timmes kö framför biljettluckan i järnvägsstationen – och fick plats på tåget till Delhi på tisdag. Det gav mig tre dagars respit i Darjeeling, där vädret genom cyklonen som var på väg nu redan började visa raa tendenser.

(I nästa avsnitt: *Det svåra avskedet*)

Resan till Zanskar, del 13: En amerikan i Neapel

Efter Johannes avfärd kändes det mycket tomt, men jag träffade Erik, en ung amerikan från Colorado av tysk-norsk härkomst, som jag mött redan på morgonen och rekommenderat Wanla-vandringen för. Han tog mig på orden och stannade därför en dag extra. Vi kunde inte vänta på honom, så han fick gå själv, men till kvällen var han tillbaka, och vi hade gott sällskap av varandra. Han var ute på en sexårsresa och hade avverkat två, bland annat som frivillig lärare i Kina och bland Moder Teresas döende patienter i Calcutta. Som resultat hade han kanske ådragit sig lungtuberkulos, men han trodde inte det, då han fortfarande tyckte att han blev bättre. Vi pratade väldigt mycket musik framför allt, då hans tyske far var grundligt bildad i den tyska musiktraditionen; men även mycket om *New Age*, som Erik var mera förtrogen med. Han skulle vidare till Srinagar, medan jag skulle till Alchi.

Hans far hade flytt från Östtyskland 1987 efter att ha blivit illa behandlad där. Han var läkare och hade ändå varit tvungen att lära sig hantera mordvapen i militärtjänsten. Det förnedrande och dumma i detta hade han skildrat i brev för en god vän, vilket uppsnappats av *Stasi*. En natt fördes han bort och sattes i isoleringscell utan rättegång, utan förklaring, utan att få veta vad han var anklagad för eller om han någonsin skulle släppas ut igen. Där fick han sitta och mögla i fullständig ovisshet i sex veckor. Så fort han var fri började han planera sin flykt. Han talar aldrig om saken utan betecknar episoden som 'ett av de låsta rum med bortslängd nyckel som aldrig bör öppnas mera'.

Vi fortsatte vårt samtal på morgonen när han väntade på sin Srinagarbuss och jag på min Lehbuss, och då dök äntligen värden upp. Han hade varit osynlig hela gårdagen då han deltagit i en fyllefest. Nu visade han desto större hjärtlighet, orakad som ett vildsvin och påtagligt ännu påverkad av vad som än hade tilldragit sig igår och gav mig genast 10% rabatt på allt samt bjöd på en extra kopp te. Den unge nye vicevärden, som hittills skött om mig, blev nu äntligen insatt i hela bilden av mitt samröre med *Dragon Hotel* i åtta år, så stämningen blev som allra varmast och hjärtligast precis lagom till avskedsögonblicket.

Medan Erik var inne och hämtade sitt bagage kom min buss, så vi fick inte ta farväl av varandra. Bussen var fullsmockad av israeler, men det hördes också franska, holländska och engelska. En var av obestämbar härkomst, men han talade flytande franska. På restaurangen i Khaltse tilltalade han mig, och det visade sig att han var genuesare och bodde i Milano.

Före dess hade resan ner från Lamayuru ingalunda varit odramatisk. Bussen hade blivit inklämd mitt i en militärkonvoj, de mest monstruösa fordonen på dessa enfiligga vägar, och den svåra 500-meters nedstigningen längs serpentinvägar utefter avgrunder hade ytterligare komplicerats genom massiv mötande trafik. Flera stockningar utbröt och riskerade bli permanenta förstoppningar, men indiska chaufförer är mästare på att lirka de mest otympliga fordon förbi vilka trafikklämmor som helst. Jag fick sitta på durken närmast förarsätet vid ingången men måste ändå betala 100 rupier för de fem milen till Alchi. Srinagarbussarna är ökända för sina ockerpriser.

Min vän från Milano kom från Srinagar och hade där haft nästan odelat dåliga erfarenheter av kashmirernas behandling av honom mera som fånge än som turist. Det är ett öde som drabbar nästan alla turister i Kashmir, varför de aldrig återvänder. Alessandro hade velat besöka de klassiska pilgrimsmålen i Uttaranchal, Gangotri, Kedarnath och Badrinath, men i Delhi hade han i stället omdirigerats till Kashmir med den ursikten att monsunen gjorde Uttaranchal oframkomligt tills vidare. Han trodde de

ljög men accepterade dessa överväldigande hjärtliga turistfångares Kashmirerbjudande, varpå det visade sig att den husbåts ägare som han fick bo på var bror till turistfångaren. Naturligtvis blev han skinnad. Han mailade hem till Italien och liknade sig själv vid en amerikan i Neapel, och det fattades bara att någon också skulle sälja Taj Mahal till honom. (Fontana di Trevi i Rom har faktiskt en gång sålts till en amerikansk turist och även Colosseum och förstas Eiffeltornet i Paris.) Han var mycket besviken på sin resa, men mötet med mig innebar en viss tröst för honom, då jag kunde bekräfta att Uttaranchal faktiskt var dränkt i översvämningskatastrofer genom den värsta monsunen någonsin och att hela Uttar Pradesh låg under vatten. Man hade inte ljugit för honom.

Han hade varit i Sverige och tyckt mycket om Göteborg (som erinrade om Genua) då han en gång gjort en resa från Moskva över Petersburg till Stockholm och över Göteborg tillbaka till kontinenten. Han hade njutit av att få köra bil i Sverige då han frapperats av hur trafiksäkerheten nästan varit total då nästan ingen bröt mot några regler. I Italien gjorde alla det alltid. Bara en sådan sak väckte hans förundran, att i Sverige stannar alla bilar före stoppstreck vid rött ljus, medan i Italien den som kommer först alltid överskrider stoppstreck med minst en meter – ofelbart alltid. Vi blev hjärtligt goda vänner på stubinen, och jag kunde hjälpa honom med en hel del tips i Ladakh om lämpliga kloster att bo på och besöka och var man kunde bo i Leh.

Jag hoppade av vid bron till Alchi, och genast tornade mörka moln upp sig från den södra horisonten. Det var samma väder som igår med mycket lokala regnskurar och åskväder, och snart låg bergen söder om Alchi skimrande vita i nysnö under en blygrå stormhimmel av överväldigande hotfullhet; men ovädret drog vidare österut och lämnade mig och Alchi i fred.

När jag kom fram till Alchi och uppsökte mitt gamla hem *Choskor* var det stängt. En som arbetade där bekräftade att det var stängt "för semester" och dessutom uthyrt till någon av dessa turistgrupper som drar som gräshoppssvärmar omkring och förstör alla platser som det är något med genom att ockupera allt och driva upp priserna, så att normala individuella seriösa resenärer sedan inte mera kan besöka förödelser. Som resenär gäller det att sky gruppresenärer som pesten, medan de ensamma resenärerna alltid är de bästa och de enda som det är intressant att tala med, typ Erik och Alessandro.

Jag sökte mig till *Lotsava* i stället, vars kök jag ofta anlitat förut men aldrig deras sovrum. På gården satt två tyska damer och samtalande, nyanlända båda två, och den ena såg precis ut som en chimpanz: ett ihopskumpet ansikte med en jättstor käft som gick oavbrutet. Det var bara lurvigheten som saknades. En tredje fransk dam bidrog till konversationen på extremt dålig engelska med bibehållen fransk fonetik, och de hade den uppmuntran att komma med att de trodde att stället var fullbelagt – chimpansen skulle just få det sista lediga rummet.

Värdinnan hade övergivit sin post för att leta reda på kocken för att få honom att göra någon nytta för gästerna i köket, han var helt enkelt tillfälligt bortsprungen, så jag vände mig i stället till en flicka som skurade kläder som en annan askunge. Hon gav mig genast ett rum för bara 100 rupier, fullständigt anspråkslöst, men jag behövde sannerligen ingenting mer än bara en säng att sova i. Toalett och badrum fanns bakom huset ute på gården, en idealisk placering för nödlidande nattliga sömngångare.

Sålunda var man hemma och säkert stationerad i Alchi igen om dock bara för en natt. Lamayuru hade varit nästan tomt på munkar, då tydligen alla Ladakhs klosterbröder och systrar för närvarande flockades till en festival i Phyangklostret, varför jag blivit insläppt i det underbara Lamayuruklostret gratis och fått njuta av stämningen där inne helt i fred. Risken var att klostren i Alchi, Likir och Themisgam också skulle vara övergivna.

Då allt hänt i Lamayuru på en gång, så att vi genast kunnat göra Wanlabesöket, och alla skeendena i Lamayuru varit så intensiva, hade jag faktiskt kunnat lämna Lamayuru tidigare än beräknat och därvid vunnit en dag och hamnat före i tidtabellen. Hellre det än tvärtom. För en gångs skull behövde jag inte stressa mig genom mina sista dagar i Ladakh.

(I nästa nummer: *Sammanbrott i Alchi.*)

Nya lektioner i Zanskar, del 3: Den underbara huvudvärksresan

Det fanns ett kloster i Keylong jag ännu inte hade besökt. Det låg norr om staden högt uppe, och det visade sig inte gå några vägar eller stigar dit. Det upptäckte jag när jag chansade på en genväg upp mot något som såg ut som en väg men visade sig bara vara en vattenränna. Då var det för sent att vända. Samtidigt började det regna, och jag var naturligtvis utan paraply, lockad i en liknande fälla som de 11 förolyckade på K2 lockade av förledande vackert väder. Det var bara att fortsätta klättra uppåt tills man kommit helt fel och terrängen var fruktansvärd med lössjord, vassa stenar och taggiga buskar. Den gyllene regeln förnekar sig aldrig: vilken stig som helst är bättre än ingen stig.

Till slut kom jag ner till klostret uppifrån bakvägen efter diverse omvägar. Det var naturligtvis låst och alldeles nytt, för det verkade inte ens ha fått något namn ännu. Utsikten hade varit skaplig om solen hade varit framme. Nu var den inte det, men jag invigde min nya underverkskamera (*Canon Power Shot*) med några bilder ändå.

Det var resans första *trek* genomförd av ren dumdristik överoptimism efter att jag suttit stilla och varit överksam alltför många dagar, och eftersom jag i alla fall kom helskinnad ner, vilket de 11 förolyckade på K2 inte gjorde, måste jag beteckna denna inledningsexpedition som framgångsrik.

När jag kom ner gällde det att organisera biljetten till Leh. Många var vid busstationen i samma ärende. Biljettförsäljaren hade bett alla Lehresenärer att infinna sig 17.30, det gjorde alla, och då visste han ännu ingenting, då bussen från Delhi ännu inte hade kommit. Utom jag var det bara unga människor, en ryss, en spanjor, en schweiziska i sällskap med en irländare, och ett franskt par. Det lovade som vanligt att bli en brokig Lehresa.

Alla var bekymrade över det nya systemet, att det inte längre var möjligt att köpa biljett hela vägen från Manali till Leh, då ju ändå alla startade från Manali. Till slut kom Delhibussen fram överraskande tidigt bara en timma försenad, och genast blev biljettkön mycket lång. Som vanligt var alla de goda platserna redan tagna långt i förväg, och alla vi utlänningar fick nöja oss med att sitta nästan längst bak. Det skulle bli en hoppig resa.

Rysen och jag sammanträffade igen senare för en gemensam middag. Efter den oersättliga förlusten av de tibetanska tvillingbrödernas guldgruva "*Tashi Deleg*" hade jag spanat efter alternativa ställen och tyckt mig hitta ett nära busstationen. Vem mötte vi väl där när vi kom dit? Det var brödernas nya ställe! De hade bara flyttat sin verksamhet närmare händelsernas centrum i Keylong, alltså busstationen, där den florerade obekymrat som vanligt. Inte konstigt att jag vädrat upp stället utan att veta något! Det var den totala rehabiliteringen genast av alla dagens besvikelser och missöden, och Kyrill och jag kalasade av hjärtans lust på resans första och kanske gedignaste tibetanska *thenthuk*. Även han hade varit mycket i Dharamsala och trivdes där, och vi hade flera gemensamma ställen. Han var 29 år gammal och hemma i Moskva, hans föräldrar och deras föräldrar hade alla varit kommunister, men han var det inte.

Mina tibetanska vänner var glada åt att jag ändå fått ett bra billigt rum med tibetanskt värdfolk under deras gamla ställe, och vi såg fram emot att träffas igen när jag kom ner från Leh. Då skulle jag veta bättre var jag då skulle härbärgera.

Natten blev fruktansvärd, fastän jag gick extra tidigt och lade mig. Jag vaknade före midnatt och kunde sedan inte sova resten av natten. Det var främst huvudvärken som spökade. Den hade satt i gång med alla klutar på en gång så fort jag lagt ifrån mig arbetet på kvällen, jag hade lyckats somna ifrån den, men liggandes vaken var den ofrånkomlig. Det var ju den hisnande bussresan till Leh som stod för dörren över fyra pass på över 5000 meter, som alltid resulterade i självklar huvudvärk, vilket jag bävade inför. Det var som om huvudet tog ut den huvudvärken redan i förskott.

Min värdinna hade lovat väcka mig 4.30 vilket hon inte gjorde, men jag låg vaken ändå, så det var bara att traska iväg.

Schweiziskan med sin irländska kille uteblev. Tydligen hade de fått annat att tänka på, till exempel kärlek, och föredragit att sova. Alla de andra var där: det franska paret, Kyrill från Moskva och Kicko från Alicante, fyra mycket unga och naiva koreaner, och fyra medelålders ryska turister från Vladivostok, som reste i Nikolaj Roerichs fotspår,

den store ryske forskaren och målaren och hela hans familj, som etablerat sig i Indien. Således blev ryskan det dominerande språket bland bussens 13 utlänningar.

Den första prövningen blev en truck som fastnat i en dypöl och blockerade trafiken i en timme. Dypölsproblemet blev en återkommande följetong under dagen: det regnade i öknen, och vägarna var utan beredskap.

Den andra prövningen blev svårare: en bro måste repareras, vilket tog två timmar.

Därigenom tog den 60-mila ökenresan sammanlagt nästan 17 timmar. Varken Kyrill eller Kicko fick ens någon huvudvärk av höjderna, medan även min blev minimal, som om den nöjt sig med att få värka ut under natten.

Då de ingenstans hade att bo tog jag med mig Kyrill och Kicko till mitt hem i Leh. Klockan var 10 när vi kom fram på kvällen, men icke desto mindre togs vi emot med öppna armar. Allt ordnade sig, och alla mådde bra. Man var hemma igen.

I Lahaul hade det varit torrt hela tiden ända tills det börjat regna lagom tills vi kom. Även Ladakh hade haft regn de senaste dagarna, och det var osäkert om vägarna var användbara. Genom öknen hade vi haft flera regnskurar, och den stora ökenslätten mellan Pang och Tanglang La, 64 kilometer ökenraksträcka, som förr varit helt steril, var numera grön sedan tre år.

Jag hade stigit upp den morgonen i Keylong i sämsta tänkbara form, och så kommer man fram till Leh efter 50 mil och 17 timmar över fyra 5000-meterspass oavbrutet sönderskakad av en mörbultande buss – och befinner sig i bästa tänkbara form vid framkomsten med all huvudvärk bortblåst. Kan det förklaras?

(I nästa nummer: *Läget i Leh.*)

Den lugna stormresan

Tid: 27 oktober–28 november 2008. *Plats:* Indiska Himalaya. *Total kostnad:* Under 8000 kronor.

Del 1: Stormvarning utfördad.

Resan föregicks av diverse stormar. I en hel månad nästan hade alla världens börser rasat i ett stormväder som ständigt slog nya rekord, så att Stockholms börs vid min avresa hade förlorat 42% av sitt värde på mindre än tio månader. Banker världen över hade mobiliserat alla världens politiker för att hjälpa dem med deras till havets djup sjunkna krediter, varpå världens politiska ledare gladeligen hade hoppat in och erbjudit dem tusentals miljarder att slänga ut för att täppa igen alla svarta hål som ingenting kunde fylla, så att det äntligen började bli uppenbart för en allt större del av mänskligheten att världsbanker och politiker huvudsakligen bara var bra på att slänga bort hederliga människors (skattebetalares) pengar.

Denna kosmisk-ekonomiska storm var emellertid ingenting mot de kataklysmor man utsattes för den sista helgen hemma. Den fredagen var jag bjuden ut till Askim för första gången på ett antal år, varför det bara inte gick att ge återbud hur man än försökte och hur det än stormade. Senast jag hade cyklat ut dit på en inbjudan hade även Gudrun infunnit sig den 8 januari 2005, vilken storm slängt och strött grenar och fallande träd i min cykelväg med generösaste raseri, varför jag lovat mig själv att aldrig mer cykla till Askim i en storm som Gudrun. Nu infann sig en sådan storm och min första inbjudan dit sedan dess som inte gick att refusera. Efter framkomsten trots allt fick man nöja sig med det erforderliga sjöslaget som tröst.

Nästa kväll var jag bjuden ut till Långedrag, som det inte heller gick att refusera, medan en ny storm var på väg. Det hade väl gått an att trampa vatten hela vägen ut till både Askim och Långedrag per cykel om det inte hade blåst så förbaskat. Stormen nådde sin höjdpunkt av vindstyrka och slagregn lagom tills man måste cykla hem. Den kvällen föll 50 millimeter.

Detta var förspelen till den nya resan till Himalaya, som var tänkt att vidta direkt i Dharamsala där jag avbrutit den förra resan efter en lyckad expedition till Zanskar. Det

hade inte kunnat storma värre i världsekonomin medan det ändå stormade betydligt mer i både Askim och Långedrag som lämpligt ackompanjement till två gedigna höstjöslog till 250-årsminnet av Nelson som genomförde slaget vid Trafalgar.

Emellertid tog jag det lugnt. Pågående projekt avslutades systematiskt i god ordning jämte städning, och mera packad behövde man ju inte bli. Som avslutningsclou avnjöt jag en vegetarisk lunch på Café Hängmattan i Musikens Hus på Djurgårdsgatan i Majorna tillsammans med healingentusiasten Nicklas Christensson innan det var dags att bege sig ut till flygstationen.

Ett praktiskt problem hade orsakat några natters huvudbry: i Helsingfors skulle jag bara ha 35 minuter på mig att byta flyg. Hur skulle bagaget hinna omlastas på bara en halvtimme? För att säkert få med mig allt bagage till Indien på en gång lyckades jag pressa ner allting i min största ryggsäck, som jag ämnade låta passera som handbagage. Personalen accepterade det utan problem. Man fick ha med sig 8 kilo i handbagage, och ryggsäcken vägde kanske 7,99. Vi vågade inte kontrollera.

Därmed var man lyckligt inne på rätt väg, och det var bara att låta det rulla på. Nästa orosmoln vid horisonten skulle Diwalihögtidens utbrott i Indien vara samtidigt som man kom fram. Man uppsköt gärna den problematiken till framkomsten till Delhi. Jag hade landat i Indien mitt i Diwali förut, och just den resan (1995) hade blivit en av mina bästa någonsin utan en enda kris och ändå inklusive Nepal och Bodhgaya.

Vädret var idealiskt, och när vi lyfte från Landvetter gjorde flyget en lov västerut så att hela Göteborg uppenbarades i underskön skymningsbelysning. Sett från någon kilometer uppifrån luften måste Göteborg med sitt läge vid floden mot havet och mot skärgården utanför vara en av världens vackrast belägna städer, speciellt med tanke på att den öppnar sig västerut med alla de fördelar detta innebär i kvällsbelysning.

Under resten av resan hände ingenting. Man förplägades väl ombord och landade snart i Helsingfors, där den halvtimme man gavs för byte behövdes mer än väl då mitt Delhiflyg låg i andra ändan av flygstationen och ombordstigningen redan var i full gång. Klockan 8 lyfte planet, man fick middag och frukostbulle och två omgångar rödvin, och så var man framme i Delhi precis vid soluppgången.

Vid immigrationen visade det sig att pundet hade fallit med nästan 4 procent mot rupien. Detta var mycket ovanligt. Annars hade rupien alltid varit fallande mot både kronan och pundet. I somras hade det gått 80 rupier på ett pund och 40 rupier på en dollar. Nu var det 77 respektive 61. Så mycket hade det ändrat sig på bara två månader.

Även i Delhi var vädret idealiskt, varken för varmt eller för ruggigt, med ett vänligt solsken som kontrast mot de infernalisiska stormarna i Göteborg.

När jag nådde bussterminalen var det som jag hade misstánt, att Dharamsalabussen skulle gå först på kvällen. Däremot skulle det gå en enda buss till Simla om en timme. Följaktligen hoppade jag på Simlabussen hellre än att sitta och vänta hela dagen i busstationen mitt i Delhi-oväsendet: resans första improvisation.

Jetlaggen tog ut sin rätt på bussen – jag sov mest hela vägen. Det var en svindlande Volvobuss jag hade hamnat på för tre gånger det normala priset. Det hade inte funnits något val – det var dagens enda buss till Simla, och alternativet hade varit att sitta på busstationen till kvällen och vänta på nattbussen till Dharamsala.

Detta hade ändå varit klokare. Det var Diwali som ställde till det, som smällde av ordentligt vid min framkomst till Simla i skymningen kl. 18, 13.30 svensk tid, nästan 24 timmar efter att jag lämnat hemmet. En Kashmiri hjälpte mig till ett hotell, som alla var för dyra. Det gavs inget annat val än att stanna vid det sista, där priset var 250 – ingen prutning tolererades. Det var ett tvåbäddsrum utan varmvatten eller dusch, men man var trött.

Tyvärr var *the Indian Coffee House* stängt som nästan allting annat också. Det var hopplöst att finna något middagsställe. Det visade sig mer och mer ha varit ett fullständigt misstag att komma till Simla till Diwali. Ingenting fungerade, allt hade varit fel, från den svindyra bussen till nödhotellet, medan ungarna i staden kastade smällare under mina fötter, så att man allt utom smällde av själv...

(I nästa nummer: *Diwaliförödelser*)

Triumfens ögonblic

Triumfens ögonblick är här
med töväders höga förhoppningar i bagaget.
Ännu är det ej för sent för alla krig att upphöra
och för bättre ordning i vår illa sargade värld
så misshandlad av skurkar och bedragare,
som ständigt gjort historien till en tummelplats
för mest bara hänsynslösa bulldozrars tanklöshet.
Alla länder är nu delvis ruinerade
av ansvarigas ansvarlöshet och idioters krig
som handlat först och skjutit blint och efteråt
i bleknad eftertankes misstags insikt
inte kunnat vända något sätt igen.
Vad som helst vore väl bättre än vad vi har gått igenom,
så det är ej fel att ha förhoppningar
då vilken förändring som helst måste bli till det bättre.
Låt oss hoppas även på någon upplysthet
och något sunt förnuft som omväxling;
så hjärtligt välkommen, herr president Obama,
som bringar hopp och tacksamma förväntningar
till framför allt Amerikas förtvivlade belägenhet,
och hela världen kan väl blott med mig
på samma sätt välkomna med applåder och uppmuntran
detta hopp om någon ytterst angelägen uppräckning
med vad Amerika som mest behöver: en ny giv.

(skrivet vid mottagandet i Kumaon av nyheten om det amerikanska presidentvalets utgång,
original på engelska.)

Innebörden av resultatet är att inte sedan Franklin D. Roosevelts dagar har det demokratiska partiet haft en så stark position, med en klar majoritet i både representanthuset och senaten. Dess gynnsamma läge och sällsamt starka ställning bekräftas ytterligare genom president Obamas utnämning av Hillary Clinton som utrikesminister. Därmed har han samlat det bästa tänkbara garde omkring sig av både demokrater och republikaner. Vi kommer att noggrant följa med allt vad han säger och gör. Han har allt vårt 100-procentiga stöd hittills. Vad Amerika behöver är en president som kan arbeta hårt, vilken ingen republikansk president har gjort på 48 år.

Länkar:

Bilder (24 album. Alla bilder kan förstoras:)

<http://www.flickr.com/photos/lanciai>

Fritänkarens hemsidor:

www.fritenkaren.se (*pdf*)

<http://hem.fyristorg.com/aurelio> (*html*)

Poesi:

<http://www.poeter.se/poetHome.php?writerId=7222> (*svenska*)

<http://www.poetbay.com/poetHome.php?writerId=1057> (*engelska*)

Göteborg den 3 december 2008

Allt gott inför Advent och Jul!

önskar

Fritänkaren